

Nejen o zbytečném bombardování území ČR na konci války

V polovině února jsme s úctou vzpomněli obětí tragického bombardování Prahy. Americká vojska však Prahu a další města bombami zasáhla i v čase, kdy bylo jasné, že se válka chýlí ke konci a fašistické Německo bude poraženo. Dodnes se historici přou o to, zda likvidace českých průmyslových a chemických podniků, či důležitých dopravních uzlů byla záměrem nebo omylem.

Již vzpomenuté únorové bombardování Prahy je označováno jako omyl, piloti si prý spletli Prahu s Drážďany. Ne náhodou je proto mnozí považují za zločin, který nesnese žádnou omluvu. Za jasného počasí totiž padaly bomby na místa, kde nebyla žádná vojenská technika ani žádný průmysl důležitý pro skomírající nacistickou armádu.

Březnový nálet na Prahu

Znovu začaly bomby padat na Prahu 25. března 1945. Bylo to za měsíc už podruhé – a lidé po minulé zkušenosti věděli, že Američané bombardují plošně. Březnový nálet byl naštěstí mnohem menší než ten, ke kterému došlo 14. února. Američané útočili přesněji, za cíl si vybrali především průmyslové čtvrti. Nejvíce bomb padalo v Libni a Vysočanech, kde tehdy stály rozsáhlé průmyslové komplexy vyrábějící zbraně. Bomby ale 25. března padaly také ve Kbelích a Letňanech, kde stála strategická letiště. Spekulovalo se také, že hlavním cílem útoku je továrna Marconi Radioslavia. Právě v ní se měla vyrábět německá atomová puma. Tyto spekulace se však nikdy nepotvrdily. Při tomto útoku bylo usmrceno 235 osob a dalších 417 bylo zraněno.

Celkem bylo v Libni a Vysočanech zničeno nebo vážně poškozeno na šedesát továrních objektů. V sutiny se proměnily Českomoravské strojírny, Českomoravská Kolben Daněk, Vysočanská mlékárna, hlavní sklady firmy Julius Meinel, továrna na stroje bratří Prášilů, Ottova chemická továrna, libeňský lihovar, parní mlýny Františka Odkolka nebo továrna na celuloidové zboží a další. Značná část zasažených továren sloužila německému zbrojařství, přesto se dodnes vede mezi historiky diskuse o motivaci a oprávněnosti akce takové intenzity na samém konci války. Během půldruhé hodiny přes poledne dopadlo na Prahu 12 tisíc bomb o průměrné váze 250 kilogramů. Krutou daň si bombardování vybralo také mezi obyvateli obcí Letňany, Satalice, Kbely a Čakovice, které v roce 1945 ještě ležely za hranicemi Prahy. Tisk v následujících dnech nepřinesl o náletu žádné zpravodajství, což je možná jeden z důvodů, proč se na něj postupně zapomínalo a informace o něm se z různých zdrojů liší.

Možná i proto si řada historiků a pamětníků myslí, že cílem březnového útoku byla likvidace továrních komplexů. Tedy, že nálet měl především hospodářský motiv, likvidaci budoucí průmyslové konkurence. »Museli vidět, kam ty jejich bomby dopadají, že to nejsou třeba nějaké objekty v Německu, museli vědět, že jsou v Praze a museli vědět, že jsou mezi továrními objekty, které budou za pár týdnů sloužit míru,« říká k tomu jeden z pamětníků.

Bomby ničily nádraží

Cílem spojeneckých náletů se na konci války stala i jihočeská nádraží, ale nejen ona. Porážky německých vojsk na všech frontách a blížící se konec druhé světové války přinesl obyvatelům českých zemí nejen naději, ale i mnohá utrpení. Spojenci svoji stupňující se ofenzivu podporovali masivním bombardováním, které se nevyhnulo ani Česku. Jeden z nejtragičtějších náletů se odehrál 23. března 1945, při kterém především v jižních Čechách zahynuly stovky osob včetně civilistů. Na jihu Čech sice nebyly rafinerie a ani velké průmyslové podniky, zato zde byly významné železniční křižovatky.

A dopravní tepny byly dalším, často náhradním cílem spojeneckých bombardérů. Nálety na ně totiž byly nejen přímo plánované, ale často sloužily i jako místo pro odhození bomb, které se nepodařilo shodit na původní cíl.

České Velenice

V malém pohraničním městě České Velenice na Třeboňsku bylo koncem války velmi živo. Jelikož se zde křižovaly významné železniční tratě do Vídně, Prahy, Plzně a Lince, bylo především zdejší nádraží stále plné vojáků, zajatců i uprchlíků. Navíc ve městě fungovaly velké železniční opravny, které zaměstnávaly stovky dělníků. První bombardéry se nad Velenicemi objevily 23. března krátce před polednem. Během necelých dvaceti minut celkem 138 letounů B-24 Liberator 55. bombardovací perutě amerického letectva z jihoitalské základny shodilo na město kolem 2600 pum různé hmotnosti od 50 do 500 kg. Následky byly tragické. Zahynulo kolem 150 místních obyvatel a přes 1100 (podle některých zdrojů 1300) vojáků, zajatců, dělníků i uprchlíků v transportech. Byly zcela zničeny železniční dílny i vlastní seřaďovací nádraží a zasaženo bylo i téměř 200 domů souměstí České Velenice - Gmünd.

České Budějovice

Týž den (23. března 1945) při návratu z náletu na cíle v okolí saských Drážďan zamířilo několik létajících pevností B-17 k náhradnímu cíli - českobudějovickému nádraží. Přímý zásah dostaly výtopny, skladiště, nákladní rampy a dva mosty. Zahynulo zhruba 50 osob, převážně železničářů. Následující den nálet spojenců pokračoval. Byl mnohem zhoubnější. Údajně až devadesát amerických strojů B-24 shodilo na město více než tři tisíce pum, které zasáhly krom nádraží i obytné domy, zejména v Havlíčkově kolonii, Pětidomí a Suchém Vrbném. Zničena byla i úřadovna gestapa. Nálet si vyžádal více než 200 obětí a obrovské materiální škody.

Cheb

Americká letadla napadla 25. března 1945 Cheb a zničila i obytné domy v dnešní Žižkově, Havlíčkově, Riegrově a Palackého ulici. Při náletu bylo zabito na 800 osob, včetně mnoha politických vězňů. Americké bomby zasáhly tábor, ve kterém byli u Chebu koncentrováni. Přes 70 francouzských antifašistů a nezjištěný počet sovětských zajatců při tom zahynulo. Další velký nálet spojenců postihl město 8. dubna 1945. Bylo při něm zničeno nejen nádraží, důležitý dopravní uzel, ale v troskách skončila odhadem asi třetina Chebu. Přestože již 18. dubna 1945 překročila americká vojska u Trojmezí české hranice a do Chebu to měla jen několik desítek kilometrů, o dva dni došlo k bombardování chrámu sv. Mikuláše v Chebu. Podle dobových svědectví po lidech, kteří chtěli lokalizovat vzniklý požár kostela, bylo údajně stříleno z palubních zbraní bombardéry doprovázejících amerických stíhaček.

Kralupy nad Vltavou

V roce 1944 byla zahájena bitva o benzin. Německo mělo nedostatek pohonných hmot, vyrábělo syntetický benzin. Ten se vyráběl i u nás, nejvýznamnější rafinerie byla v Záluží u Mostu. Ta se stala společně se Škodovkou v Plzni nejčastějšími cíly britského a posléze amerického taktického letectva. Při bombardování menší rafinerie 22. března 1945 bylo zničeno také město Kralupy nad Vltavou. Tehdy zahynulo 145 českých obyvatel. Na počátku války byla kralupská rafinerka začleněna do německého koncernu Benzin-Benzol-Verband-Bochum, výroba benzínu v tomto závodě ale byla roku 1943 zastavena jako neefektivní. Objekt byl pečlivě zamaskován a po zbytek války udržován v provozuschopném stavu. Poprvé se Američané o zničení Kralupolu pokusili 28. prosince 1944. Druhý úder pak přišel 22. března 1945. Svůj náklad bomb tehdy shodilo za půl hodiny na město asi 125 letadel...

Cílem masivního útoku bylo kromě rafinerie i vlakové nádraží, které představovalo důležitý dopravní uzel. Hned první vlna náletů zasáhla v Kralupolu plný zásobník ropy. V důsledku vzniklého požáru se město zahalilo do hustého černého dýmu a další bombardování proto bylo prováděno prakticky naslepo. Celkem na město dopadlo 1256 tříštivých bomb o hmotnosti 316 tun.

Desetina města byla podle některých zdrojů zničena. »Jen kostel se svou tichou věží zůstal třet mezi troskami nedotčen,« popsal obraz zkázy básník Jaroslav Seifert, který bombardování Kralup věnoval cyklus šesti básní.

Bombardování ale nezasáhlo jen Kralupy - část letadel zřejmě omylem shodila svůj náklad na nedaleké Neratovice. Jejich bomby zničily desítky obytných domů a usmrtily 52 lidí.

Ústí nad Labem

Koncem války bylo několikrát napadeno i Ústí nad Labem. Tak například krátce po poledni 17. dubna 1945 před 14.00 přiletělo od jihu několik bombardovacích svazů, a otočilo se nad chemičkou. Jejich cílem bylo zřejmě zničit dopravní tepny. Proto bomby dopadaly na nádraží a pozabíjely mnoho zde pracujících vězňů. Zasáhly i centrum města, zničily i početné obytné domy.

I další dubnové nálety způsobily ve městě značné materiální škody. Při nich bylo mimo železničních objektů zničeno 165 domů, těžce poškozeno 65, středně 85, lehce přes 500 objektů, podle tehdejších zpráv zahynulo asi 1200 lidí, a několik set jich bylo bez přístřeší. Celkový život města byl ochromen. Postiženy byly městské komunikace. V jižní části města, do Vaňova a Předlic se vůbec nedalo jezdit, pouliční městská dráha byla přerušena. Značně porušeno bylo vodovodní a kanalizační potrubí. Životy občanů ohrožovaly narušené zdi, které hrozily zřícením, a velké množství nevybuchlých bomb o váze 250 a 500 kg, které byly pomalu odklizovány vězni z Litoměřic. Hlavní cíl opakovaných náletů - železniční křižovatka, byla sice těžce poškozena, ale nacistům se podařilo obnovit železniční provoz už několik hodin po bombardování.

Bombardování Škodových závodů

Plzeň byla díky Škodovým závodům jedním z nejdůležitějších měst v Československu. Společně s německými koncerny Krupp a Rheinmetall patřila mezi tři nejdůležitější zbrojní továrny, pracující v době války pro Třetí říši. Hlavním válečným programem byla v plzeňské Škodovce výroba děl - od polních přes tanková až po námořní. Na počátku války, při nedostatku tanků německé výroby se zde opravovaly tanky československé výroby. Kromě toho se zde vyráběly další komponenty na letadla a ponorky. Od léta 1943 do května 1944 byla Škodovka terčem několika britských náletů z letišť ve Velké Británii.

Proč se však, pouhých dvacet dní po vyhlášení Košického vládního programu, 25. dubna 1945, stala plzeňská Škodovka terčem jednoho z posledních spojeneckých náletů, si lze jen těžko vysvětlit jinak, než jako snahu oslabit český poválečný průmysl. Několik set amerických bombardérů tehdy svrhlo přes pět tisíc tříštivých, fosforových a zápalných bomb, 29 objektů závodu bylo úplně zničeno, 21 velmi těžce poškozeno a 33 poškozeno těžce. Závod byl bez proudu, komunikační spoje prakticky neexistovaly. V té době, těsně před koncem války, nacisté nemohli z Plzně odvézt již ani šroubek pro frontu. Přesto byl tento průmyslový gigant fakticky zničen. Předtím (17. dubna 1945) americké bomby zabíjely v dělnických čtvrtích Škvřňany a Karlov, které byly téměř zničeny, fakticky zničeno bylo plzeňské seřadovací nádraží.

Přes těžké ztráty na majetku se podařilo již v květnu 1945 obnovit některé základní funkce Škodovky, na něž později navázal další rozvoj výroby.

Stručně závěrem

Nejsem historik a rozhodně nehodlám jejich práci a hodnocení nahrazovat. Vybral jsem z historických analýz jen některé příklady, zdaleka nejsou všechny. Tragických událostí způsobených bombami amerických spojenců, často jen náhodných, či proto, že se letci potřebovali zbavit svého nákladu, je mnohem více. O tom, zda mělo jarní bombardování železničních uzlů a průmyslových objektů na území tehdejšího protektorátu těsně před koncem 2. světové války nějaký smysl,

se i dnes vedou odborné pře. Z laického hlediska se však ničení majetku, který mohl pomoci osvobozené Československé republice v její poválečné výstavbě, jeví jako nesmyslné. O zbytečných ztrátách na životech civilních obyvatel je snad zbytečné vůbec přemýšlet.

Hodnocení konce děsivé 2. světové války, vítězství Rudé armády a spolupodíl západních spojenců na něm ponechme historikům a politikům. Letos, ostatně tak jako každý jiný rok v čase, kdy si porážku nacistů připomínáme, je k tomu dobrá příležitost.

A tak jen vzpomeňme prvního bodu Programu československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, který byl přijat 5. dubna 1945 v Košicích, který by jim mohl pomoci: »Po více než šesti letech cizácké poroby přišel čas, kdy nad naší těžce zkoušenou vlastí vzchází slunce svobody. Na své slavné vítězné cestě na západ osvobodila Rudá armáda první části Československé republiky. Tak bylo umožněno díky našemu velkému spojenci, Sovětskému svazu, že na osvobozené území se vrátil prezident republiky a byla zde, opět na domácí půdě, vytvořena nová československá vláda.

Nová vláda má býti vládou široké Národní fronty Čechů a Slováků a tvoří ji představitelé všech sociálních složek a politických směrů, které doma i za hranicemi vedly národně osvobozenecký zápas za svržení německé a maďarské tyranie. Nová vláda považuje za svůj úkol, aby po boku Sovětského svazu a ostatních spojenců dovedla tento zápas do konce, do úplného osvobození republiky, přispěla všemi silami českého a slovenského národa k plné porážce hitlerovského Německa a učinila první kroky pro vybudování nového, šťastnějšího života našich národů v osvobozené vlasti.«

Připravil Jiří JANOUŠKOVEC (HaNo 12. 4. 2010)